

# מסכת מדות

## פרק ראשון

י-יד. **חמשה לויים שמרו על חמשה שערי העזרה.**

ט-יח. **ארבעה לויים שמרו על ארבע פנותיה של העזרה, מבחוץ לעזרה.** וטעמו של דבר ששמרו מבחוץ ולא מבפנים, כדי שאם יתעייפו יוכלו לשבת, כי בעזרה עצמה אסור לשבת.

יט. **ואחד בלשכת הקרבן,** ששם שהו הבהמות המיועדות לקרבן, כדי לבקרם אם יש בהם מום.

כ. **ואחד בלשכת הפרוכת,** שבה היו אורגים את הפרוכת, והיא היתה באחד התאים הסובבים את ההיכל.

כא. **ואחד לאחורי בית הכפורת,** בין קדש הקדשים ובין החומה המערבית של הר הבית.

### משנה ב:

**איש הר הבית היה מחזר ובודק על כל משמר ומשמר,** האם אנשיו ממלאים את תפקידם כשומרים, ואינם נרדמים.

**ואבוקות דולקין** [בתוך זכוכיות שהגינו על האש מהרוח] **היו לפניו של כל אחד ואחד מהשומרים,** כדי שיוכלו לקום לפני איש הר הבית כבואו לבודקם. וזה היה סימן הבדיקה הראשון, אם השומר קם לפני איש הר הבית.

### משנה א: א-תל

**בשלשה מקומות היו הכהנים שומרים בבית המקדש:**

א. **בבית אבטינס,** שהיא לשכה שהיתה בנויה מעל "שער המים" בדרום העזרה [ראה ציור], ונקראת אותה לשכה על שם משפחת אבטינס, שהיו מפטמים בה את הקטורת.

ב. **ובבית הניצויק,** שהיה בנוי על תקרה הסמוכה ל"שער הניצויק", בצפון העזרה, והיו על תקרה זו תמיד גחלים בוערות, מחשש שמא תכבה האש שעל המזבח, ויוכלו אז לקחת משם אש [ועיין בריש מסכת תמיד שהבאנו את ביאור הרא"ש].

ג. **ובבית המוקד,** שהוא מקום מקורה בתקרה עגולה בצורת כפה, והיתה מצויה בו תמיד מדורת אש כדי שיוכלו הכהנים להתחמם. והיו זקוקים לכך משום שהתהלכו יחפים בשעת העבודה.

**והלויים היו שומרים בעשרים ואחד מקום.** ואלו הם:

א-ה. **חמשה לויים היו שומרים על חמשה שערי הר הבית.**

ו-ט. **ארבעה לויים שמרו על ארבע פנותיו של הר הבית — מתוכו,** בתוך חומות הר הבית.

צורה! שהיתה מצויירת עליו צורתה של שושן הבירה, להראות את מרותה של מלכות פרס, אשר שלטה בארץ ישראל בתחילת בנין בית שני, שבו כהן גדול השורף את הפרה האדומה, וכן הפרה האדומה עצמה, וכל מסעדיה, האנשים העוסקים בה, יוצאים דרכו להר המשחה, אל מקום שהוא בדיוק מול פתח ההיכל, ששם היו שוחטים את הפרה, ושורפים אותה.

### משנה ד:

שבעה שערים היו בחומת העזרה:

שלישה — בצפון.

ושלישה — בדרום.

ואחד — במזרח.

השער שבדרום הוא שער הדלק, שדרכו הביאו עצים למערכה.

השער השני לו בדרום הוא שער הבכורות, שהיו מכניסים דרכו את הבהמות הבכורות, ששחיטתן כשרה גם בצד הדרומי של העזרה.

השער השלישי לו בדרום הוא שער המים, שדרכו היו מביאים בחג הסוכות את המים ממעיין השילוח לצורך ניסוך מי החג.

השער שבמזרח הוא שער נקנור.

ושתו לשכות היו לו לשער נקנור. אחת מימינו ואחת משמאלו [ראה ציור].

אחת — לשכת פנחס המלביש, שהיה ממונה על בגדי הכהונה.

ואחת — לשכת עושי הביתון, שהיה עושים

וכל משמר שאינו עומד לפני איש הר הבית, אומר לו איש הר הבית: שלום עליך! כדי לבדוק בדיקה נוספת אם הוא ער או ישר.

ואם ניכר שהוא ישן — חובטו במקלו!

ורשות היה לו לשרוף את כסותו, מעילו, כעונש על שנרדם.

והב, הכהנים האחרים, אומרים: מה פשר קול הנשמע בעזרה? הרי זה קול בן לוי אשר הוא לוקח ובגדיו נשרפים — לפי שישן לו על משמרו.

רבי אליעזר בן יעקב אומר: פעם אחת מצאו את אחי אמא ישן — ושרפו את כסותו!

ושני חידושים הוסיף רבי אליעזר בן יעקב: האחד, שאפילו כהן חשוב נענש אם נרדם. והשני, שאינו נענש בכפליים, גם במלקות וגם בשריפת כסותו, אלא מקבל רק עונש אחד.

### משנה ה:

המשה שערים היו לחומה המקיפה את הר הבית:

א-ב: שני שערי חולדה — מן הדרום, שהיו משמשין שערי כניסה ויציאה.

ג. שער קיפונום מן המערב, שגם הוא היה משמש כשער כניסה ויציאה.

ד. שער טדי מן הצפון — לא היה משמש כלום, שלא נבנה אלא לתפארת הבנין. ולעתים היו עוברים דרכו דרכו חתנים או אבלים.

ה. שער המזרחי, עליו — "שושן הבירה"

בה את מנחת החביתין הכהן הגדול מקריב בכל יום, מחציתה בכוקר, ומחציתה בערב.

### משנה ה:

ושלשת השערים שבצפון הם:

האחד, שער הניצוץ. וכמין אכסדרה היה, שהיו משני צידיו עמודים, ועליה היתה בנויה על גביו, והיא נקראת "בית הניצוץ", שהכהנים שומרין שם מלמעלה, בעליה, ואילו הלויים שומרים מלמטה, בפתח השער.

ופתח היה לו לבית הניצוץ שהיה פונה לחיל [שהוא השטח המוגבה, ממקום הסורג עד לחומת העזרה. עיין שרטוט] אך לא היה פתח מבית הניצוץ אל העזרה.

ושער שני לו בצפון, הוא שער הקרבן, שדרכו היו מכניסים את הקדשים ששחיתן בצפון דוקא.

ושער שלישי לו בצפון, הקרוי שער בית המוקד.

### משנה ו:

וארבע לשכות היו בבית המוקד, והם היו בקיטונות, כחדרים קטנים, והיו פתוחות לטרקלין, לאולם גדול.

שתים מהלשכות הדרומיות, היו בנויות בקודש, בתוך תחום העזרה, ושתים מהלשכות הצפוניות, היו בנויות בחול, מחוץ לתחום העזרה.

והטרקלין שבבית המוקד היה בנוי חציו בקודש וחציו בחול. וכדי להבדיל בין השטח הקדוש לשטח החולין היו בו ראשי פספסין,

חתיכות עץ בולטות מהכותל, כדי שיהיו מברדילין בין קודש לחול.

ומה [כמו: עבור מה] היו משמשות הלשכות?

הלשכה המערבית דרומית — היא היתה לשכת טלאי קרבן התמיד, שבה היו שוהים הטלאים לצורך בקורת ממומים במשך ארבעה ימים לפני הקרבן.

הלשכה הדרומית מזרחית — היא היתה לשכת עושי לחם הפנים.

הלשכה המזרחית צפונית — בה גנזו בני חשמונאי את אבני המזבח ששקצום מלכי יון, שחיללום בהקריבם על המזבח קרבן לעבודה זרה.

הלשכה הצפונית מערבית — בה היה, ברצפתה, פתח שבו היו יורדים לבית הטבילה.

### משנה ז:

שנים שערים היו לבית המוקד: אחד פתוח לד-ב לחיל, למשטח המוגבה שבין העזרה לבין הר הבית. ואחד שבדרום פתוח לעזרה.

אמר רבי יהודה: זה השער שהיה פתוח לעזרה — פשפש [פתח] קטן היה לו בכתלי השער, שבו היו נכנסין בכוקר, לפני פתיחת שערי העזרה, לבלוש את העזרה, כדי להווכח אם כל כלי השרת נמצאים במקומם.

### משנה ח:

בית המוקד היה בנוי בצורת כפה עגולה. ובית גדול היה.

ובתוכו של בית המוקד היו משטחים מדורגים מרוצפים, בין מרכז הרצפה של הבית ובין הכתלים מסביב, ונמצא שהיה בית המוקד מוקף רובדין של אבן.

וזקני בית אב של הכהנים היו ישנים שם על הרבדים, ומפתחות העזרה היו בידם [אין הכוונה בידם ממש, אלא ברשותם, שרק בסמכותם היה השימוש במפתחות].

ופרחי כהונה הצעירים היו פורשים איש כסתו [את הכסת שלו] בארץ, על הריצפה השטוחה שבמרכז בית המוקד, וישנים עליה, ולא על הרובדים שמסביב.

### משנה ז:

ומקום היה שם, בבית המוקד, שהיתה בו חפירה בקרקע בגודל אמה על אמה, וטבלא של שיש כסתה את אותה החפירה. וטבעת היתה קבועה בה בטבלא של שיש, כדי שיוכלו להרימה, ומצדה התחתון של טבלת השיש היתה קבועה שלשלת, שהמפתחות של העזרה היו תלויות בה.

כאשר הניע זמן הנעילה של שערי העזרה, הגביה הכהן הממונה על השערים את הטבלא על ידי שאחזו בטבעת של הטבלא, והגביה את טבלת השיש ממקומה שעל החפירה, ונטל את המפתחות מן השלשלת, ונעל הכהן את שערי העזרה, וביניהם את שער בית המוקד, מבפנים, ונשאר לשמור בפנים, בתוך בית המוקד, ואילו בן לוי, הצריך גם הוא לשמור על שער בית המוקד — יושב לו מבהוץ לבית המוקד.

גמר מלנעול את שערי העזרה, החזיר את המפתחות לשלשלת, ואת הטבלא למקומה.

נתן הכהן את כפותו [הכסת שלו] עליה, על הטבלה, והיה ישן לו, עליה.

אם ארע קרי באחד מהם — יוצא והולך לו במסכה, מחילה סיבובית החולכת תחת הכירה, בנין הבית, והנרות דולקים מכאן ומכאן להאיר לו את דרכו, עד שהוא מגיע לבית הטבילה, וטובל, וחוזר ל"בית המוקד הקטן" שבלשכה הצפונית מערבית.

רבי אליעזר בן יעקב אומר: אינו רשאי להשאר בעזרה, ואסור לו לחזור אפילו לבית המוקד הקטן שבלשכה הצפונית מערבית, על אף שהוא מחוץ למקום המקודש של העזרה, היות ומקום זה הוא קדוש בקדושת מחנה לוי, וטבול יום אסור במחנה לוי. אלא הרי הוא יוצא והולך לו במסכה החולכת תחת החיל, ומשם הוא יוצא בשער הסמוך ביותר, בשער טדי.

## פרק שני

### משנה א:

שטח הר הבית היה: חמש מאות אמה על חמש מאות אמה.

בתוך הר הבית עמדו המקדש והעזרה, אך הם לא עמדו במרכז, אלא רובו של השטח הפנוי שבהר הבית היה מן הדרום, היות שהמקדש היה בשטחו הצפוני של הר הבית.

שני לו, במידת השטח הפנוי, היה השטח מן המזרח, היות שהמקדש עמד בצדו המערבי של הר הבית.

שלישי לו, במידת השטח הפנוי היה מן הצפון.

ואילו מעוטו של השטח הפנוי היה מן המערב, היות והכותל המערבי של המקדש היה קרוב לכותל הר הבית בצדו המערבי.

מקום שהיה רוב מדרתו של השטח הפנוי — שם היה רוב תשמישו. שהיו בצדו הדרומי של הר הבית לשכות רבות ובהם גם מקומות מגורים לכהן הגדול ולעוד ממונים על העבודות במקדש.

### משנה ב:

כל האנשים הנכנסין להר הבית — נכנסין דרך הימין, ומקיפין את ההר, ויוצאין דרך שמאל.

חזין ממי שארעו דבר רע, כגון אבל או מנודה — שהוא מקיף לצד שמאל.

ומתוך שהוא משנה את דרכו, שואלים אותו: מה לך מקיף לשמאל? והוא עונה לשואלים: משום שאני אבל! ואז יודעים הכל שהוא אבל ויש מצוה לנחמו, ואומרים לו: השוכן בבית הזה — ינחמך!

או שהוא עונה על השאלה מדוע שינה דרכו לצד שמאל: לפי שאני מנודה! ואז אומרים לו: השוכן בבית הזה יתן בלבם של חבריך שנידו אותך — ויקרבוך חזרה אליהם, דברי רבי מאיר.

אמר לו רבי יוסי: אם כן, עשיתן לחבריו שנידוהו — כאילו עברו עליו, בנדותם אותו, את הדין. כי אם עשו כהלכה מדוע מברכים את המנודה שחבריו שנידוהו יחזרו ויקרבוהו?

אלא כך אומרים לו: השוכן בבית הזה יתן בלבך ותשמע לדברי חבריך, שעשו כהלכה

בכך שנדו אותך. וכשתשוב — הם יקרבוך!

### משנה ג:

לפנים ממנו, בתוך שטח הר הבית מסביב לה-א לעזרה, ובסמוך אליה, במרחק עשר אמות מקיר העזרה, היתה גדר שהקיפה את חומות העזרה, והיתה אותה הגדר עשויה פורג עץ [קרשים קלועים זה בזה בצורה אלכסונית], גבוה עשרה טפחים.

ושלש עשרה פריצות היו בסורג [המקיף את כל חומות העזרה], שפרצום מלכי יון, ברצונם להוכיח כי גם לגויים מותר להכנס למקום הזה. וכשנצחו החשמונאים את מלכות יון חזרו וגדרו לפריצות אלו.

ולאחר שנצחו ישראל את מלכי יון בימי החשמונאים, גזרו שיהיו משתחיים ומודים לה' על הנצחון, כנגדם של הפרצות שזכו לגודרן, שלש עשרה השתחוויות, דהיינו, השתחוויה ליד כל פירצה שגודרה.

לפנים ממנו, מהסורג, היה החיל, שהוא משטח מוגבה מקרקעית הר הבית [בגובה אמה] ברוחב עשר אמות, עד חומות העזרה. [הסורג עצמו היה מעל המשטח המוגבה, וגדר אותו כלפי שטח הר הבית. כנגד כל פתח בחומת העזרה היה פתח בסורג, ובחיל].

ושתים עשרה מעלות היו שם, בחיל, כנגד כל פתח בחומת העזרה.

רום [גובה] המעלה — חצי אמה.

ושלחה [רוחבה] של כל מעלה — חצי אמה.

מכותל המזרחי, שהיה נמוך, לפי שהכהן השורף את הפרה האדומה, ומזה מדמה "נוכח פני אהל מועד", עומד בראש הר המשחה — ומתכוון ורואה בפתחו של היכל בשעת הזית הרם! ואם יהיה הכותל המזרחי גבוה הוא לא יוכל לכוון ולראות את פתח ההיכל בשעת הזית הרם, והכתוב אומר "והזה אל נוכח פני אהל מועד".

הכותל המזרחי של הר הבית היה גבוה מעט מעל עשרים אמה, שהרי היה בו שער שושן, וגובהו, כיתר השערים, עשרים אמה. אלא, שמפתן ההיכל היה גבוה הימנו, כי בסך הכל היתה קרקעית פתח ההיכל גבוהה מקרקעית הר הבית כ"ב אמות לפי הפירוט הבא: א. שתיים עשרה מדרגות היו כדי לעלות ממשטח הר הבית לעזרת נשים, וגובהה של כל מדריגה היה חצי אמה, ונמצא שמשטח עזרת הנשים היה גבוה ממשטח הר הבית שש אמות. ב. חמש עשרה מעלות היו לפני שער ניקנור שבו נכנסו לעזרת ישראל ונמצא ששטח עזרת ישראל גבוה בשבע וחצי אמות נעזרת הנשים. ג. שתיים וחצי אמות היתה עזרת הכהנים מוגבהת מעל עזרת ישראל [לקמן במשנה ו]. ד. ומהעזרה לפתח ההיכל היו שתיים עשרה מעלות, ונמצא שמפתן ההיכל גבוה מעזרת הכהנים שש אמות, ומחר הבית עשרים ושתיים אמות

[6+7.5+2.5+6=22].

### משנה ה:

עזרת הנשים היתה: אורך מאה ושלשים אמה על רוחב מאה שלשים וחמש אמה.

וארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה

וכן כל המעלות שהיו שם, בעזרה, היו עשויות במידת המעלות שבחיל: רום מעלה — חצי אמה, ושלחה — חצי אמה.

חוץ מהמעלות של אולם, שהיתה מידתן שונה, וכמו שיתבאר להלן בפרק שלישי.

וחילוק נוסף בין האולם לשאר המקומות: כל הפתחים והשערים שהיו שם, גבהן עשרים אמה, ורחבן עשר אמות, חוץ משל פתח אולם, שגובהו ארבעים, ורוחבו עשרים.

כל הפתחים שהיו שם היו להן דלתות, חוץ משל אולם, שהיתה פרוכת תלויה על הפתח.

כל השערים שהיו שם היו להן שקופות, משקוף עליון, העשוי מחמש אבנים, שתיים מוטות מכל צד, ואחת אמצעית זקופה.

חוץ משער טדי, שהיו שם מעליו שתי אבנים מוטות זו על גב זו באלכסון, כדי שיהיה סימן לטמאים לצאת דרכו.

כל השערים שהיו שם, בשעה שהעשירו — נשתנו להיות של זהב, חוץ משער ניקנור שהשאירו את דלתותיו להיות מנחושת ולא ציפום זהב, מפני שנעשה בהם נס לניקנור בשעה שהביאם ממצרים, והשאירום כמות שהן כזכר לנס.

ויש אומרים שלא ציפו אותן בזהב מפני שנחוששתן היה מצהיב — מזהיב בברק שלו יותר מזהב.

### משנה ד:

כל הכתלים שהיו שם, בהר הבית, היו גבוהים, הרבה למעלה מעשרים אמה [שהרי השערים עצמם היו עשרים אמה]. חוץ

מערבית דרומית — אמר רבי אליעזר בן יעקב: שכחתי מה היתה לשכה זו משמשות. אבא שאול אומר: שם היו נותנים יין לנסכים ושמן למנורה ולמנחות. היא היתה נקראת לשכת בית שמנים.

וחלקה היתה עזרת הנשים בראשונה, כשנבנתה תחילה, שהיו קירותיה חלקים, ללא בליטות.

אבל לאחר מכן הקיפוה, שבנו על קירותיה מסביב, גזוזטרה [יש גירסה: כצורה] כדי שלא יתערבו האנשים והנשים בשעת שמחת בית השואבה שנערכה בחג הסוכות בעזרת הנשים. ולכן, בנו את המרפסת, שכך הנשים רואות את השמחה מלמעלן [מלמעלה], והאנשים מלמטן, כדי שלא יהו הגברים והנשים מעורבין יחד בשעת השמחה.

וחמש עשרה מעלות היו עולות מתוכה של עזרת נשים לעזרת ישראל, כנגד חמש עשרה פרקי "שיר המעלות" שבספר תהלים, שעליהן הלויים אומרים בשיר, בשעת שמחת בית השואבה.

ומעלות אלו לא היו טרוטות, מלבניות, כדרך המדרגות, אלא היו מוקפות כחצי גורן עגולה, כדי שיוכלו כל הנוכחים לראות את הלויים, וכדי שיהיה מקום רחב לעמידת הכהנים. שכן, על כל אחת מחמש עשרה המעלות עמדה שורת כהנים, והם היו משוררים, בזה אחר זה, את חמש עשרה שירי המעלות, לפי סדר עמידתם על המעלות.

### משנה ו:

נמצינו למדים מהמשנה הקודמת שיש לה-ב

[פנותיה], ולא היו הלשכות מקורות בתקרה. וכך הם עתידים להיות גם בבית המקדש השלישי. שנאמר בספר יחזקאל [מז] בנבואתו על הבית בעתיד "ויוציאני אל החצר החיצונה, ויעבירני אל ארבעת מקצועי החצר, והנה חצר במקצוע החצר. בארבעת מקצועות החצר — הצרות קטרות".

ואין "קטרות", אלא שאינן מקורות.

ומה היו משמשות ארבעת הלשכות שבפינות עזרת הנשים?

א. דרומית מזרחית — היא היתה לשכת הנזירים, ששם הנזירין מבשלין את שלמיהן. כיון שהזרוע של איל השלמים היתה ניתנת לכהן לאחר בישולה, היה בשר השלמים צריך להתבשל במקום קדוש.

ושם גם היו הנזירים מגלחין את שערן, ומשלחים את השער לשריפה באש אשר תחת הדוד, שבו היה מתבשל בשר איל השלמים.

ב. מזרחית צפונית — היא היתה לשכת העצים, ששם הכהנים בעלי מומין, שאינם ראויים לעבודה, מתליעין, בודקים את העצים אם אינם מתולעים.

וכל עין שנמצא בו תולעת — פסול מעל גבי המזבחה, לפי שהתולעת היא דבר שאינו ראוי להשרף על גבי המזבח.

ג. צפונית מערבית — היא היתה לשכת מצורעין, ששם היו טובלים הכהנים לטהרתם לפני שהיו מכניסים את בהונותיהם לתוך עזרת ישראל, כדי שיתנו עליהן מדם האשם ומלוג השמן שמביא המצורע לטהרתו.

שוה, ולכן לא היה צורך לסמן את הגבול ביניהם. אלא מעלה היתה שם, לכל האורך, שבין עזרת ישראל לעזרת הכהנים, וגבוהה אמה.

והדוכן, שבו עמדו הכהנים לברך את ישראל, נתון עליה, על אותה המעלה הגבוהה אמה, שבין עזרת ישראל לעזרת הכהנים. ובה [יש גורסים "בו", בדוכן]. שלש מעלות של חצי חצי אמה.

ומעבר לדוכן היתה רצפה שטוחה [בגובה המעלה העליונה של הדוכן] של עזרת הכהנים.

נמצאת עזרת הכהנים, לפי רבי אליעזר בן יעקב, גבוהה מעזרת ישראל שתי אמות ומחצה.

כל העזרה כולל עזרת ישראל ועזרת הכהנים, עד לחומת העזרה המערבית, שמאחורי קודש הקדשים, היתה:

אורך מאה ושמונים ושבע אמה על רוחב מאה ושלושים וחמש אמה.

ושלש עשרה השתחויות היו שם, במקום הפרצות שפרצו מלכי יון [כפי ששנינו במשנה ג']

אבא יוסי בן חנן אומר: לא כנגד מקום הפרצות היו משתחווים אלא כנגד שלשה עשר שערים שהיו [לדעתן] בעזרה. והיתה השתחוויה להודאה לה' על יופיו של הבנין.

ואלו הם שערי העזרה:

א. ארבעה שערים דרומיים, סמוכים, משוכים, למערב [דהיינו, שהיו השערים בחומה הדרומית של העזרה, והיה השער מופנה לצד מערב].

הפרשי גובה של שבע וחצי אמות בין משטח עזרת נשים ובין משטח עזרת ישראל, עד שהיה צורך בחמש עשרה מעלות כדי להגיע מהמשטח התחתון שבעזרת הנשים אל המשטח העליון שבעזרת ישראל. [וכל מעלה גבוהה חצי אמה].

ולשכות היו תחת רצפת עזרת ישראל, ופתוחות, שהיה פתחן פתוח לעזרת הנשים. והיו שתי הלשכות האלו משני צידי המעלות שהיו עולים בהן מעזרת הנשים לפתח עזרת ישראל, ששם היו הלויים נותנים כנורות ונבלים ומצלתים, וכל כלי שיר, שהיו משתמשים בהם בעת שהיו אומרים שירה, ואף לומדים שם את חכמת הנגינה.

ונבנו הלשכות הללו מתחת לרצפת לשכת ישראל כדי שלא ירעשו, ולא יפריעו לכהנים בעבודתם בעת שלמדו נגינה.

עזרת ישראל היתה: אורך מאה אמה ושלושים וחמש אמה, על רוחב אחת עשרה אמה.

ובן עזרת כהנים, שהיתה בהמשכה של עזרת ישראל, היתה אורך מאה ושלושים וחמש אמה על רוחב אחת עשרה.

וראשי פספסין, העשויים לסימן, היו מבדילין בין עזרת ישראל לעזרת הכהנים. והיו אותם ראשי פספסין תקועים בשני הכתלים משני צידי העזרה, כדי להראות עד היכן היא עזרת ישראל, והיכן מתחילה עזרת הכהנים. לפי שלא היו הישראליים רשאים להכנס לעזרת הכהנים אלא לצורך, לסמיכה ולתנופה.

רבי אליעזר בן יעקב אומר: לא היתה רצפת העזרות של עזרת ישראל ועזרת הכהנים



**שער העליון**, הקרוב ביותר לבית קודש הקדשים.

**שער הדלק**, שהיו מכניסים דרכו את עצי ההדלקה.

**שער הבכורות** שדרכו הכניסו את קרבנות הבכורות, ששחיתתן כשרה אף בדרום העזרה.

**שער המים**. ולמה נקרא שמו "שער המים"? שבו מכניסין צלוחית של מים של נסוך המים בהג הסוכות.

**רבי אליעזר בן יעקב אומר**: ובו, בשער המים, המים מפכים ועתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית, כמבואר בנבואת יחזקאל על הבית העתידי [מז א ב].

ולעומתם של ארבעת השערים בדרום היו ארבעה שערים בצפון, בחומה הצפונית של העזרה, וגם שערים אלו שהיו בחומה הצפונית היו **ממוכים**, משוכים, לכוון מערב.

ואלו הם ארבעת השערים הצפוניים

**שער יכניה** [הנקרא על שם יכניה, וכפי שיבואר במשנה להלן], שהוא שער הניצוץ.

**שער הקרבן** שדרכו היו מכניסים את כל הקרבנות ששחיתתם בצפון.

**שער הנשים**, שדרכו היו נכנסות הנשים לעמוד על יד קרבנן בשעת שחיתתו בצפון.

**שער השיר**, שדרכו היו נכנסים הלויים עם כלי השיר.

ולמה נקרא שמו של **שער יכניה**, שהוא שער הניצוץ, בשם זה? לפי שבו יצא יכניה בגלותו. שבשעה שהיה צריך לגלות לבבל נכנס לבית המקדש והשתחוה שם, ויצא

מאותו השער בדרכו לגלות בבל [מלכים ב כד-טו].

במזרח היה שער אחד ושני פשפשין.

השער שבמזרח — **שער ניקנור**, על שמו של ניקנור שהביא את דלתותיו ממצרים ואירע לו נס בדרך הבאתם.

**ושני פשפשים** [פתחים קטנים העשויים בצורת כפה] היו לו, אחד מימינו ואחד משמאלו. ושני פשפשים אלו הם בכלל מנין שלש עשרה השערים.

**ושנים במערב** — לא היה להם שם מיוחד, לפי שלא נעשה בהם שימוש רב, שלא היה צורך בהם אלא לצאת דרכם אל הרחבה של הר הבית שמאחורי קודש הקדשים.

## פרק שלישי

### משנה א:

המזבח החיצון היה בנוי משלש קוביות של ריבועים, זה על גבי זה. הקוביה התחתונה היתה הרחבה ביותר אך גבוהה אמה בלבד. הקוביה שמעליה היתה מצומצמת מזאת שתחתיה באמה מכל צד, וגבוהה שש אמות. וכן הקוביה העליונה היתה מצומצמת מהאמצעית באמה אחת מכל צד, ומהתחתונה באמתיים מכל צד, וגבוהה שלש אמות. הצמצום של הקוביה האמצעית מעל הקוביה התחתונה יצר את המשטח הנקרא יסוד המזבח, ואילו הצמצום של הקוביה העליונה יצר את משטח ה"סובב", שהיה רחב אמה וגבוה מעל הקרקע שבע אמות. הגג של הקוביה העליונה היה מקום

אמר רבי יוסי: מתחילה, בזמן הבית הראשון שבנה המלך שלמה, לא היה רוחב היסוד של המזבח אלא שמונה ועשרים אמה על שמונה ועשרים בלבד.

והיה המזבח שבנה שלמה כונס ועולה במדה זו של המזבח, שהיתה בבית שני. שבכניסת היסוד ובכניסת הסוכב הוא היה כונס אמה, וכן בניכוי מקום הקרנות אמה, ומקום הילוך הכהנים אמה. עד שנמצא מקום המערכה עשרים על עשרים.

וכשעלו בני הגולה מבבל, הוסיפו עליו ארבע אמות מן הדרום וארבע אמות מן המערב, כמין גמא [בדומה לאות ר].

שנאמר [יחזקאל מג טז] "והאריאל [שהוא כינוי למזבח], מקום המערכה — שתים עשרה אורך בשתים עשרה רחב, רבוע".

יכול, שאינו אלא שתים עשרה על שתים עשרה?

כשהוא אומר "אל ארבעת רבעיו", מלמד, שמן האמצע הוא מודד שתים עשרה אמה לכל רוח.

בימי הבית הראשון היו הנסכים [היין, והמים בחג הסוכות] ניתנים על גג המזבח, ושותתים למטה אל הבור שבצד המזבח הנקרא "שיתין". ועשו כן משום שדרשו את הפסוק "מזבח אדמה" שיהיה המזבח אטום ולא חלול.

וכשעלו מבבל, דרשו את הפסוק הזה שהוא רק בא למעט שיכנו את המזבח על האדמה ולא על גבי מחילות וכפים. ומאידך דרשו ש"שתית המזבח" צריכה להיות כ"אכילתו": כשם שהקרנות מתעכלים על גבי המזבח

המערכה, ועליו נצבו בארבע פינותיו קרנות המזבח, כל אחת אמה על אמה.

הבסיס של המזבח החיצון היה — ריבוע של שלשים ושתים אמה על שלשים ושתים אמה, בגובה אמה.

ריבוע זה "עלה" [דהיינו היה גבוה] אמה, ולאחר שעלה אמה הוא "כנס", הצטמצם, אמה אחת מכל ארבעת צידו — וזה הוא היסוד של המזבח.

נמצא שמשטח היסוד [הגלוי] היה אמה גובה ואמה רוחב, לאורך ארבעת צידי המזבח.

נמצא הריבוע של המזבח שמעל היסוד — שלשים על שלשים, כאשר מנכים אמה מכל צד.

עלה ריבוע המזבח מעל היסוד המש אמה, וכנס, הצטמצם הריבוע שמעליו אמה מכל צד — זה הסוכב שהקיף את המזבח מסביב, שעליו היו הכהנים מהלכים כדי לתת את דם חטאת בהמה ואת דם עולת העוף על קרנות המזבח.

נמצא השטח העליון למעלה — עשרים ושמונה אמה על עשרים ושמונה אמה.

ומעליו, תפס מקום הקרנות — אמה מזה ואמה מזה.

נמצא ריבוע השטח הפנוי — עשרים ושש על עשרים ושש.

ויש לנכות מהריבוע הזה את מקום הילוך הכהנים, אמה מזה ואמה מזה מסביב.

נמצא מקום פנוי של עשרים וארבע על עשרים וארבע, שהוא מקום המערכה.

כך צריכים הנסכים להבלע במקום המזבח ולא בכור שלידו. ולכן הגדילו את המזבח ובנו אותו גם על מקום השיתין, ועשו בו במזבח נקבים שבהם ירדו נסכי היין והמים אל השיתין שמתחתיו.

### משנה ג:

למטה ברצפה שליד המזבח, באותה הקרן הדרומית מערבית, מקום של בור עמוק היה שם, ושטחו אמה על אמה. וטבלה של שיש היתה מכסה את אותו המקום, וטבעת היתה קבועה בה בטבלת השיש כדי שיוכלו להגביהה, שבו יורדין לשית שמתחת למזבח, ומנקין אותו.

וכבש היה לדרומו של מזבח, שלשים ושתים אורך, על רחב שש עשרה אמה.

ורבובה, חלל עשוי כעין חלון, היתה לו כמערכו, ששם היו נותנים פסולי הטאת העוף, שילונו בו לילה אחד וייעשו ל"נותר", ואז ייצאו לבית השריפה.

### משנה ד:

אחד אבני הכבש ואחד אבני המזבח — מבקעת בית כרם הסמוכה לירושלים היו, שהיו בה אבנים חלקות. [המאירין].

וחופרין שם למטה מהקרקע הבתולה, שלא נחפרה מעולם.

ומביאים משם אבנים שלמות שלא הונף עליהן, שלא נגע בהן, ברזל.

שהברזל — פוסל את האבן למזבח בנגיעה בו גרידא.

והפגימה בשלמות האבנים פוסלת בכל דבר שנעשית בו הפגימה.

והוט של סקרא צבע אדום היה חוגרו כעין חגורה, באמצע המזבח, בגובה חמש אמות מהקרקע, כדי להכדיל בין הדמים העליונים, דם חטאת בהמה ודם עולת העוף שמקומם בחלקו העליון של המזבח, למעלה מחוט הסיקרא, לדמים התחתונים, דם חטאת העוף, ושאר הדמים של קרבנות בהמה, הניתנים למטה מחוט הסיקרא.

והיסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב, והיה היסוד "אובל", כלה, בדרום — אמה אחת לפני סוף הצד הדרומי. וכן במזרח היה היסוד כלה אמה אחת לפני סוף הצד המזרחי, ונמצא כי בקרן הדרומית מזרחית היה חסר היסוד אמה מכל צד.

וטעמו של דבר, כי מקומו של המזבח נועד להיות אך ורק בחלקו של שבט בנימין, והגבול בין יהודה ובנימין עבר בדיוק בנקודה זו, ולכן באותה הקרן, שהיתה משטחו של יהודה, לא נבנה היסוד.

### משנה ה:

ולמטה בקרן מערבית דרומית של היסוד, היו שני נקבים, כמין שני חוטמין דקין, שהדמים הנתנין על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי יורדין בהן, ומתערבים באמה של המים העוברת בעזרה ויוצאין הדמים דרך האמה לנחל קדרון, וכיון שנעשתה מצוותן שוב אין מועלין בהם, והגזבר של הקדש

"בית המטבחים", שהוא מקום בעזרה שבו היו מטפלים בקרבנות לאחר שחיתתן, היה לצפון של מזבח. ועליו, על המקום בעזרה שנקבע כאיזור "בית המטבחים" היו שמונה עמודים של אבן ננסיין, נמוכים. ורביעין ריבועים של עץ ארז היו מונחים מעל גביהן של עמודי האבן הננסיים.

ואנקלויות ויום כפופים של ברזל היו קבועין בהם, בריבועי העץ, מצדם.

ושלשה סדרים של ויום היו לכל אחד ואחד מריבועי העץ שעל העמודים, המתאימים לגדלים המשתנים של הבהמות, שבהם תולין את הקרבנות ומפשיטין אותן, וכדי שלא יסריחו הקרבנות היו מניחים אותם על שלחנות של שיש שבין העמודים, ושם היו מדיחים אותן. ומתוך שהשיש הוא צונן הוא היה משמרם שלא יסריחו.

### משנה ו:

הכיוור היה עומד בשטח שבין האולם ולמזבח. אך לא עמד ביניהם ממש, אלא, ומשוך היה כלפי הדרום.

המרחק בין האולם ולמזבח היה שתים ועשרים אמה.

ושתים עשרה מעלות מדרגות היו שם, לפני פתח האולם.

רום, גובהה של כל מעלה, היה חצי אמה.

ושלחה, רוחבה של כל מעלה [והיינו השטח של מדרך כף הרגל], היה אמה.

[הביאור דלהלן הוא על פי הגר"א!]

ובין המעלות היו מעין מדרגות רחבות, שהיו

נפגמה אחת מהן, מאבני המזבח, לא נפגמו האבנים כולם, אלא רק היא פפולה ומחליפים אותה, וכולן נשארות כשרות.

ומלבנים אותן בסיד פעמים בשנה: פעם אחת בפסח, ופעם אחת בחג הסוכות.

ואת ההיכל היו סדים בסיד פעם אחת בשנה, בפסח.

רבי אומר: כל ערב שבת היו מלבנים מקנחים אותו במפה, מפני הדמים.

לא היו סדין אותן בכפים בקנה של ברזל, על אף שהמברשת הנוגעת במזבח אינה מברזל, כי שמא יגע הברזל באבני המזבח, ויפסול במגעו את האבנים.

וטעמו של דבר שנגיעת הברזל פוסלת: שהברזל שעושים ממנו כלי משחית נועד לקצר ימיו של אדם, ואילו המזבח נברא לכפר ולהאריך בכך את ימיו של אדם. ולכן, אינו בדין שיונף המקצר על המאריך.

### משנה ה:

במסכת תמיד מבואר שלא היו כופתים את קרבן התמיד לפני שחיתתו.

וטבעות היו לצפון של מזבח, ששם שוחטים את קדשי הקדשים, והיו הטבעות ששה סדרים של ארבע ארבע טבעות, ובסך הכל עשרים וארבע טבעות, טבעת לכל אחת מעשרים וארבע משורות כהונה, ובטבעת היו מכניסים את ראש הבהמה, כדי שיוכלו לשוחטה מבלי לכופתה.

ויש אומרים ארבעה סדרים של שש טבעות היו, שעליהן שוחטין את הקדשים.

משטחי הליכה מרוצפים, הנקראים "רובד". והיו ארבע סדרות, שבכל אחת היו שתי מעלות ורובד אחד:

מעלה ראשונה **אמה**, מעלה שניה **אמה**, ומעלה שלישית שהיא "רובד" של **שלש** אמות.

וכן מעלה רביעית **אמה**, מעלה חמישית **אמה**, ומעלה שישית שהיא "רובד" של **שלש** אמות.

וכן היו המעלה השביעית אמה והשמינית אמה, והתשיעית רובד של שלש אמות.

ואילו הסדרה העליונה היו בה: המעלה העשירית **אמה**, המעלה האחת עשרה **אמה**, ורובד העליון **ארבע** אמות.

ובסך הכל היו שלשת הסדרות הראשונות רוחב של חמש אמות והסדרה הרביעית רוחב של שש אמות, וביחד עשרים ואחת אמות.

ונמצא שבשטח של עשרים ושתים אמות שבין האולם למזבח תפסו המדרגות עשרים ואחת אמות, כך שנשארה אמה אחת בלבד של קרקע שטוחה בין המזבח למעלות.

**רבי יהודה אומר:** הסדרה העליונה היתה **אמה אמה ורובד חמש**, ונמצא שהמעלה הראשונה היתה צמודה למזבח.

### משנה ז:

**פתחו של אולם:** גבהו **ארבעים אמה**, ורחבו **עשרים אמה**.

ו**חמש אמלתראות**, קורות מצויירות של **מילת** [סוג אילן] היו על גביו.

הקורה התחתונה מביין חמשת הקורות שהיו מעל פתח האולם היתה ארוכה עשרים ושתים אמה ולכן היתה **עודפת** באורכה על אורך הפתח לשני צדדיו — **אמה מזה ואמה מזה**.

והקורה השניה, **שלמעלה ממנה**, היתה ארוכה עשרים וארבע אמות והיתה **עודפת** עליה, על הקורה התחתונה, **אמה מזה ואמה מזה**.

והקורה השלישית היתה של עשרים ושש אמות. והרביעית של עשרים ושמונה אמות.

**נמצאת** הקורה החמישית **העליונה** — **שלשים אמה!**

**ונרובך שורה של אבנים** היה בכותל שבין כל אחת ואחת מהקורות.

### משנה ח:

ו**כלונסות** קורות של עץ ארוז היו **קבועין** בתוך האולם, **מכתלו של היכל לכתלו של אולם**, לחיזוק כל אחד מהכתלים, לפי שהיו שני הכתלים מאד גבוהים, **כדי שלא יבעט** [שלא יטה הכותל על צדו] ממני רוב גבהו.

ו**שרשרות של זהב** היו **קבועות בתקרת האולם** ומשתלשלין כלפי מטה, **שבהן**, בשרשרות הזהב, היו **פרחי כהונה מטפסים ועולין**, ו**רואין את העטרת** היפות שהיו מונחות בחלונות ההיכל.

**שנאמר** [זכריה ו יד]: "והעטרות תהיה [למזכרת לנודבים אותן]: לחלב, ולטוביה, ולידעיה, ולחן בן צפניה — לזכרון בהיכל ה'".

לתוך חלל עובי הפתח, כדי לכסות את עביו של כתל.

וכיון שכל דלת היתה רחבה חמש אמות [מחצית מפתח ההיכל] היא כסתה חמש אמות מתוך שש אמות של עובי הקיר. [יתכן שהאמה שנשתיירה שימשה כמזווה לדלת. עיין בסוף המשנה].

ושתי הדלתות הפנימיות היו נפתחות לתוך הבית, כדי לכסות את מקום "אחר הדלתות", שהמקום בכותל, המוסתר על ידי הדלת, הנפתחת כלפי פנים ההיכל, לא היה מצופה זהב, כי הדלת שהיתה מצופה זהב כסתה את אותו המקום, ולא היה צורך לצפותו זהב.

שכל הבית היה טוח בזהב חוץ מהמקום אשר נמצא "מאחר הדלתות", שלא היה צורך לטוח אותו בזהב היות והוא מתכסה על ידי הדלת המצופה זהב הנפתחת פנימה, ומכסה את המקום הזה.

רבי יהודה אומר: כל ארבעת הדלתות — בתוך עובי הפתח היו עומדות, וכמין אצטרמיטה, דלתות מתקפלות באמצעות צירים, הן היו עשויות, ונקפלות [מתקפלות] לאחוריהן, וכל אחת מהן תפסה שטח של אמתיים וחצי בלבד, ולכן יכלו לקפל גם את הדלתות הפנימיות וגם את הדלתות החיצוניות על עובי חלל הפתח, ונמצא שאלו, שתי הדלתות הפנימיות תפסו שתי אמות ומחצה מכל צד, בצדו הפנימי של חלל הפתח, ואלו, הדלתות החיצוניות תפסו שטח של שתי אמות ומחצה מכל צד, בצדו החיצוני של חלל הפתח.

והאמה הששית שבעובי הפתח שמשה משני הצדדים, החיצוני והפנימי — חצי אמה

גפן של זהב היתה עומדת על פתחו של היכל, ומדלח משוכה כלפי מעלה על גבי כלונסות קורות.

כל מי שהוא מתנרב זהב, היה עושה אותו בצורת עלה או גרגיר או אשכול, ומביא ותולה בה בגפן הזהב.

אמר רבי אלעזר ברבי צדוק: מעשה היה שהיו צריכים להעבירה ממקום למקום ונמנו עליה שלש מאות כהנים כדי לטלטלה מחמת כובדה.

## פרק רביעי

### משנה א:

17-ב פתחו של היכל: גבהו עשרים אמה, ורחבו עשר אמות.

פתח ההיכל היה בקיר שבין האולם ובין ההיכל, והיה עוביו של הקיר שש אמות.

וארבע דלתות היו לו לפתח שבין האולם להיכל: שתיים בפנים, בסוף עובי הכותל הפנימי, כלפי ההיכל, ושתיים בחוץ, בצדו החיצוני של עובי הכותל, כלפי האולם.

והראיה שהיו לו ארבע דלתות: שנאמר [יחזקאל מא כג-כד] "ושתיים דלתות להיכל ולקודש. ושתיים דלתות לדלתות. שתיים — מוסבות דלתות, שתיים לדלת אחת, ושתי דלתות לאחרת". וילפינן מהא דכתיב "ושתיים דלתות לדלתות" שהיו שני זוגות של דלתות לפתח ההיכל [לפי רש"י ביחזקאל שם].

שתי הדלתות החיצוניות — היו נפתחות

מזוזה מכאן, לדלתות הפנימיות, וחצי אמה  
מזוזה מכאן לדלתות החיצוניות.

והראיה שהיו הדלתות מתקפלות, מזה  
שנאמר [יחזקאל מא כג]: "ושתים דלתות  
היו לדלתות. שהיו שתיים דלתות שהן  
"מוסבות דלתות". דהיינו, דלתות מתקפלות,  
שתיים לדלת אחת, ושתי דלתות לדלת  
האחרת".

### משנה ב:

ושני פשפשין, פתחים קטנים, היו לו לשער  
הגדול של ההיכל משני צידיו — אחד מימין  
בצפון ואחד משמאל בדרום.

בפתח הקטן הימני שבדרום — לא נכנס בו  
אדם מעולם.

ועליו הוא מפורש בכתוב על ידי יחזקאל  
הנביא שאין אדם רשאי לעבור בו.

שנאמר [יחזקאל מד ב] "ויאמר אלי ה':  
השער הזה יהיה סגור לא יפתח. ואיש לא  
יבא בו. כי ה' אלהי ישראל בא בו. והיה  
סגור".

נטל הכהן שהיה מוטל עליו לפתוח את  
ההיכל את המפתח, ופתח בו את הפשפש  
השמאלי הצפוני ונכנס להתא לשכה.

ומהתא נכנס להיכל, והיה מהלך בהיכל  
עצמו עד שהיה מגיע לדלת, ופותח אותה  
מבפנים.

רבי יהודה אומר: לא מתוך ההיכל הוא היה  
פותח את הדלת אלא בתוך חלל עוביו של  
כתל ההיכל הוא היה מהלך, עד שנמצא  
עומד בחלל שבין שני השערים של ההיכל,  
הפנימי והחיצוני.

ואז הוא פתח את שתי הדלתות החיצוניות  
מבפנים, ואת שתי הדלתות הפנימיות הוא  
פתח מבחוץ.

### משנה ג:

ושלשים ושמונה תאים לשכות היו שם 17-א  
מסביב להיכל.

המשה עשר בצפון.

המשה עשר בדרום.

ושמונה במערב.

ומסבירה המשנה את צורת המבנה של  
התאים:

התאים שבצפון ובדרום היו בנויים בשלש  
קומות. שתי הקומות הראשונות נבנו המשה  
תאים על גבי המשה, וקומה נוספת של  
המשה תאים על גביהם.

ואילו התאים שבמערב נבנו שתי קומות של  
שלשה תאים על גבי שלשה, וקומה נוספת  
של שנים תאים בלבד על גביהם.

ושלשה פתחים היו לכל אחד ואחד מהתאים.

פתח אחד לכוון התא הסמוך מן הימין,  
ופתח אחד לכוון התא הסמוך מן השמאל.  
ואחד בתקרת התא לכוון התא שעל גביו.

ובתא אשר היה בקרן מזרחית צפונית היו  
בו המשה פתחים:

פתח אחד לתא מן הימין, ואחד לתא שעל  
גביו, ואחד ל"מסכה", למדרגות [או עליה  
שיפועית] שהיו בין הכותל החיצון לבין  
כותל ההיכל עצמו, והובילו אל הגג שמעל  
התאים, ואחד לפשפש השמאלי של השער

של הקומה האמצעית, והקרוי "רובד" [דהיינו, משטח מרוצף] היה של שש אמות. ורוחב התאים שבקומה האמצעית היה של שש אמות. והרובד שעליה היה רחב שבע אמות.

ורוחב הקומה העליונה שבע אמות.

**שנאמר** [מלכים א ו ו] "היציע התחתונה שבה היו התאים חמש באמה רחבה. והיציע תיכונה שש באמה רחבה. והשלישית שבע באמה רחבה".

### משנה ה:

ומסבה, מעלה של מדרגות [או של עליה שיפועית] היתה עולה מקרן מזרחית צפונית עד לקרן צפונית מערבית, שבה היו עולים לנגות התאים.

היה עולה במסבה בקרן המזרחית צפונית, ופניו למערב.

הלך ועלה במעלה המדרגות על כל פני הצפון — עד שהוא מגיע למערב.

הגיע למערב אל גג התאים, והפך פניו לדרום.

הלך כל פני מערב על גג התאים המערביים, עד שהוא מגיע לדרום, והפך פניו למזרח.

היה מהלך בדרום על גג התאים הדרומיים, עד שהוא מגיע לפתחה של עליה [שהיא הקומה שהיתה מעל ההיכל ומעל קדש הקדשים].

שפתחה של עליה פתוח לדרום.

ובצד פתחה של עליה היו שני כלונסות ארוז,

הגדול, שממנו נכנסו אל התא מבחוץ, ואחד להיכל עצמו [ולצידו השמאלי לא היה תא!].

### משנה ד:

שלשת הקומות של התאים היו בנייים בצורה מדורגת, בתוך הקיר [ונחלקו הרמב"ם והרא"ש אם היו התאים בקיר ההיכל או בקיר החיצוני]. הקיר עצמו היה מדורג: הצד הפונה אל ההיכל היה זקוף בצורה אנכית, ואילו הצד הפונה כלפי העזרה הצטמצם בצורה הדרגתית כשהוא רחב מלמטה ומצטמצם פעמיים, בשתי מדרגות, כלפי מעלה. כלפי חוץ נראתה החזית החיצונית של כל שלשת הקומות של התאים שווה, ולא ניכר בה ההדרגתיות של הכותל, כי היא באה לידי ביטוי רק ברוחבם הפנימי של התאים. התאים שבשורה התחתונה היו רחבים חמש אמות בלבד, ומעליהם נבנה "רובד", שהוא משטח מרוצף, ברוחב שש אמות. האמה השישית של הרובד נבנתה על המדרגה הראשונה של הקיר. מדרגה זו נוצרה כאשר הצטמצם רוחבו של הקיר באמה אחת. התאים האמצעיים היו רחבים שש אמות, ומעליהם נבנה רובד של שבע אמות, כשהאמה השביעית של הרובד נבנתה על המדרגה השנייה של הקיר, כאשר הצטמצם רוחבו באותו המקום באמה נוספת. ונמצא שרוחב התאים העליונים היה שבע אמות. והרובד שעליהם היה של שמונה אמות, ושימש כגג של התאים. ועשו כן כדי שלא יצטרכו לנקוב את הקיר כדי להצמיד אליו את הקורות של הרובד.

רוחב התאים שבקומה התחתונה היה חמש אמות. ומשטח הגג שמעליהן, שהוא הרצפה



על גבי הקורות ויוצרים את כיסוי התקרה.

ו. ואמה מעזיבה, טיח על גבי הנסרים.

הרי חמישים ואחת אמות

[ $6+40+1+2+1+1=51$ ].

ז. וגבהה של עליה מעל ההיכל ארבעים אמה.

ח. ואמה כוור.

ט. ואמתים בית דלפה.

י. ואמה תקרה.

יא. ואמה מעזיבה.

יב. ושלוש אמות מעקה.

יג. ואמה "בלה עורב" טס של ברזל שצידו העליון היה חד ביותר והיה מונע את העורבין מלעמוד על גדר העליה.

רבי יהודה אומר לא היה בלה עורב עולה מן המדה של מאה אמה, אלא ארבע אמות היה המעקה.

### משנה ז:

וזהו פירוט אורכו של הבנין מהמזרח למערב, מאה אמה:

א. כותל האולם חמש.

ב. והאולם אחת עשרה.

ג. כתל היכל שש.

ד. ותוכו של ההיכל ארבעים אמה.

ה. אמה "טרקסין", שהוא הכותל שהיה מבדיל בין ההיכל לבין קודש הקדשים

בצורת סולם, שבהן היו מטפסין ועולין לגגה של עליה.

ובתוך העליה — ראשי פספסין, ראשי קורות היו בולטים מהכתלים, והיו מבדילים בעליה בין מקום הקדש ובין קדש הקדשים שמתחת, כי קדושת העליה מתחלקת לפי קדושת המקום שתחתיה.

ולולין מעין "ארובות" היו פתוחים בעליה מלמעלה, והיו יורדים לכוון בית קדש הקדשים למטה, שבהן היו משלשלין את האומנים לצורך תיקונים כשהם מצויים בתבות, כדי שלא יזונו עיניהן מבית קדשי הקדשים.

### משנה ו:

ובנין ההיכל כולו, כולל האולם וקודש הקדשים והתאים שמסביב, היה מאה אמה אורך על מאה אמה רוחב, על רום גובה מאה אמה.

וזהו פירוט מאה אמות גובה:

א. האטם, משטח היסוד שעליו נבנה הבית, היה גבוה שש אמות.

ב. וגבהו של ההיכל עצמו היה ארבעים אמה.

ג. אמה היה עוביה של הקורה התחתונה מתקרת ההיכל שהיתה מצופה כלפי חוץ בזהב והיה בה כוור, פיתוחים וציורים נאים.

ד. ואמתים של קורות הנקראים "בית דלפה", שמבדילים בין הקורה התחתונה המוזהבת לבין התקרה עצמה.

ה. ואמה תקרה להיכל, והם הנסרים הנתונים

[ונקרא כך משום שהיה סוגר "טורק" על לוחות הברית שניתנו בסיני, ובקיצור – "סין"]. ובבית שני היו במקום הכותל שתי פרוכות שביניהם הפרידה האמה הזאת.

ו. ועשרים אמה בית קדש הקדשים.

ז. כתל ההיכל המערבי [שהוא גם הכותל המערבי של קודש הקדשים] שש.

ח. ורוחב התא שאחורי הכותל המערבי [בשורה האמצעית] שש.

ט. וכתל התא חמש.

וזהו הפירוט של רוחב ההיכל מן הצפון לדרום שבעים אמה.

א. כתל המסכה חמש.

ב. והמסכה רוחבה שלש אמות.

ג. כתל התא הצפוני חמש.

ד. והתא הצפוני האמצעי רוחבו שש.

ה. כתל ההיכל שש.

ו. ותוכו עשרים אמה.

ז. כתל ההיכל שש.

ח. והתא הדרומי האמצעי רוחבו שש.

ט. וכתל התא הצפוני חמש.

י. ו"בית הורדת המים" שבו היו מתנקזים המים מגג העליה ומגגות התאים היה שלש אמות.

יא. וכתל החיצון שמאחורי בית הורדת המים חמש אמות.

ובסך הכל שבעים אמות רוחב.

$$5+3+5+6+6+20+6+6+5+3+5=70$$

ושלשים האמות הנוספות הן של האולם: יב. האולם עורף עליו, על ההיכל משני צידי רוחבו, חמש עשרה אמה מן הצפון, וחמש עשרה אמה מן הדרום.

והוא, אותו העורף של חמש עשרה אמות מכל צד של רוחב האולם על רוחב ההיכל היה נקרא "בית החליפות", ששם גונזים את הפכינים הנקראים "חלפים".

וכל מבנה ההיכל כולל האולם היה צר מאחוריו, בצדו המערבי. כיון שהיה רוחבו של ההיכל מאחורה רק שבעים אמה ורחב מלפניו, בצדו המזרחי, שהיה בו האולם שהיה מאה אמות.

והיה דומה כל בנין בית המקדש לארי, שגם הוא רחב מלפנים וצר מאחור.

שנאמר [ישעיה כט א] "הוי אריאל אריאל, קרית חנה דוד".

מה הארי צר מאחוריו ורחב מלפניו אף ההיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו.

## פרק חמישי

### משנה א:

כל העזרה היתה ארך מאה ושמונים ושבע זל-ב אמה על רחב מאה שלשים וחמש.

ומפרטת המשנה את מידת האורך:

האורך מן המזרח למערב, מאה ושמונים ושבע אמות, היה לפי הפירוט הבא:

מקום דריסת ישראל [עזרת ישראל] – אחת עשרה אמה.

מקום דריסת הכהנים [עזרת כהנים] — אחת עשרה אמה.

המזבח — שלשים ושתים אמה.

בין האולם ולמזבח — עשרים ושתים אמה.

החיכל — מאה אמה.

ואחת עשרה אמה — לאחורי בית הכפורת [קודש הקדשים].

### משנה ב:

ועתה מפרטת המשנה את מידת הרוחב של העזרה:

מן הצפון לדרום — מאה ושלשים וחמש אמות לפי הפירוט הבא:

הכבש והמזבח — ששים ושתים. שלשים ושתים אמות היה אורך המזבח, ושלשים ושתים אמות אורך הכבש וביחד ששים וארבע. אלא שבשתי אמות הם היו חופפים, שכנס הכבש אמה מעל היסוד ואמה מעל הסוכב כדי שגיגע ראש הכבש אל ראש המזבח.

מן המזבח עד לטבעות שבהן מכניסים את ראש הקרבן בשעת שחיטה — שמונה אמות.

מקום הטבעות עצמן — עשרים וארבע.

מן הטבעות לשולחנות השיש — ארבע.

מן השלחנות ולננסין — ארבע.

מן הננסין לכתל העזרה — שמונה אמות.

והמזותר, שהוא עשרים וחמש אמות, התחלק בין הכבש לכתל, ובין מקום הננסין עצמן.

[ולפי רש"י במסכת יומא טז ב נכלל בו גם מקום השולחנות שהוא ארבע אמות].

### משנה ג:

שש לשכות היו בעזרה.

שלוש בצפון ושלוש בדרום.

הלשכות שבצפון הן:

לשכת המלח, לשכת הפרוה, לשכת המדיחים.

לשכת המלח — שם היו נותנים מכינים את המלח לקרבן.

לשכת הפרוה — שם היו מולחין עורות קדשים.

ועל גגה [שהיה בקודש] היה בית הטבילה לכהן גדול לחמשת הטבילות ביום הכיפורים.

לשכת המדיחין — ששם היו מדיחין קרבי הקדשים [את הכרס המלאה רפש. ואילו את בני המעיים האחרים היו מדיחים על גבי השולחנות].

ומשם, מלשכת המדיחים, היתה מסכה, מדרגות הבנויות בצורה סיבובית, שהיתה עולה לגג בית הפרוה.

### משנה ד:

שלוש הלשכות שבדרום היו:

לשכת העץ, לשכת הגולה, לשכת הגזית.

לשכת העץ — אמר רבי אליעזר בן יעקב: שכחתי מה היתה משמשת.

וכהן שנמצא בו פסול — לובש שחורים ומתעטף שחורים, ויוצא וחולך לו.

ושלא נמצא בו פסול — לובש בגדי כהונה לבנים, ומתעטף לבנים, ונכנס ומשמש עם אחיו הכהנים.

ויום טוב היו עושים הכהנים, על כך שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן הכהן.

וכך היו אומרים: ברוך המקום ברוך הוא, שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן. וברוך הוא שבהר באהרן ובבניו לעמד לשרת לפני ה', בבית קדשי הקדשים.

אבא שאול אומר: לשבת כהן גדול, שלשם היו מפרישים את הכהן הגדול לפני יום הכיפורים. והיא היתה אחורי שתיקה, אחרי לשכת הגולה ולשכת הגזית, ושלשת הלשכות היו באותו הגובה, ונג שלשתן — שוה.

לשכת הגולה — שם היה בור מים קבוע, והגגל נתון עליו לשאוב באמצעותו מים. ומשם מספיקים מים לכל העזרה.

לשכת הגזית [שהיתה בנויה מאבני גזית גדולות] — שם היתה סנהדרין גדולה של ישראל יושבת ודנה את הכהונה.

## סליק מסכת מידות